

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – A fogyatékkal élők helyzete a földközi-tengeri térségbeli partnerországokban

(2011/C 48/17)

Előadó: **Meelis JOOST**

2009. július 16-én az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság úgy határozott, hogy eljárási szabályzata 29. cikkének (2) bekezdése alapján saját kezdeményezésű véleményt dolgoz ki a következő tárgyban:

A fogyatékkal élők helyzete a földközi-tengeri térségbeli partnerországokban.

A bizottsági munka előkészítésével megbízott „Külkapcsolatok” szekció 2010. szeptember 3-án elfogadta véleményét.

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság 2010. szeptember 15-16-án tartott 465. plenáris ülésén (a szeptember 16-i ülésnapon) egyhangúlag úgy határozott, hogy a javaslattal kapcsolatban támogató véleményt bocsát ki.

1. Következtetések

1.1 Az EGSZB üdvözli, hogy a földközi-tengeri térség számos partnerországa ratifikálta a fogyatékkal élő személyek jogairól szóló ENSZ-egyezményt, és hogy ezáltal megteremtették a fogyatékkal élők életminősége javításának alapját.

1.2 Az EGSZB rámutat arra, hogy a földközi-tengeri térség partnerországaiban a fogyatékkal élőket képviselő civil társadalmi szervezeteket az eddigieknél hatékonyabban kellene bevonni az euromediterrán partnerség keretében folytatott együttműködésbe. Ahhoz, hogy ezek a szervezetek aktívan részt tudjanak venni a civil társadalom fejlődésében, biztosítani kell finanszírozásukat.

1.3 Az EGSZB felkéri a földközi-tengeri térség partnerállamait, hogy az életkörülmények kialakítása során támogassák a „mindenki számára történő tervezés” koncepcióját (*Design for all*), mivel az akadálymentes és felhasználóbarát környezet az idegenforgalmi lehetőségek feltárásához is hozzájárul.

1.4 Az EGSZB felkéri az Európai Bizottságot annak biztosítására, hogy a földközi-tengeri partnerországoknak szánt pénzügyi eszközök a fogyatékkal élők civil társadalmi szervezetei előtt is nyitottak legyenek, valamint hogy az európai szomszédságpolitika programjaiból származó eszközök alkalmazása révén ne gördítsenek további akadályokat a fogyatékkal élők társadalmi életben való egyenértékű részvétele elé.

1.5 A földközi-tengeri térség partnerországainak kulturális hátterére tekintettel, és méltatva mindazt, amit a jótékonyági modell révén a fogyatékkal élők életminőségének javítása terén elértek, az EGSZB arra kéri a résztvevőket, hogy tegyenek lépéseket egy jogokon alapuló megközelítés kialakítása irányába, hogy a társadalom felvállalja a fogyatékkal élők jólétével és mindennapi boldogulásával kapcsolatos felelősségét, valamint

hogy olyan környezetet és szolgáltatásokat teremtsen, amelyek minden felhasználó szükségleteinek megfelelnek. Egy ilyen megközelítés összhangban van a fogyatékkal élők jogairól szóló ENSZ-egyezménnyel.

1.6 A földközi-tengeri térség országainak több figyelmet kellene szentelniük a fogyatékkal élők számára alkalmas képzési formákra, hogy ezáltal minőségi munkahelyeket hozzanak létre, és olyan munkaerőt képezzenek, amely megfelel a piaci követelményeknek. Ezen túlmenően vissza kellene hogy szorítsák a vidéki területek elnéptelenedésének a foglalkoztatási helyzetre és a migrációs hullámokra gyakorolt kedvezőtlen hatásait.

1.7 Abból a statisztikai adatokkal alátámasztott felismerésből kiindulva, amely szerint a fogyatékkal élők a társadalom legalább 10 %-át alkotják, a földközi-tengeri térségbeli partnerországok területén mintegy 25 millió fogyatékkal élő személy élhet. Az EGSZB arra szólítja fel a földközi-tengeri térség döntéshozóit, hogy munkálkodjanak az esélyegyenlőség megteremtésén, és segítsék elő többek között a fogyatékkal élők munkaerő-piaci beilleszkedését.

1.8 A földközi-tengeri partnerországokat minél több olyan kezdeményezésbe be kellene vonni, amely révén javítható a Földközi-tenger partjain elterülő országok közötti összetartás. Ilyenek például az európai tematikus évek⁽¹⁾, az évente odaítélt „Európa kulturális fővárosa” cím és az a legújabb kezdeményezés, amely szerint minden évben megválasztanak Európa általánosan akadálymentes fővárosát⁽²⁾.

2. Bevezetés

2.1 Az EGSZB korábbi véleményeiben már megvizsgálta a földközi-tengeri térségbeli partnerországok társadalmi fejlődését.⁽³⁾

⁽¹⁾ 2010 a szegénység és a társadalmi kirekesztés elleni küzdelem európai éve.

⁽²⁾ HL C 354., 2010.12.28., 8. o

⁽³⁾ REX/251, előadó: Ivan VOLEŠ.

2.2 Az EGSZB azért döntött e saját kezdeményezését vélemény kidolgozása mellett, hogy jobban tudatosítsa a földközi-tengeri térségben fogyatékkal élők személyek helyzetét, és hogy hozzájáruljon annak javításához. A szociális terület jelenleg nagy globális kihívásokat jelentő, döntő jelentőségű fejlődési szakaszon megy keresztül.

2.3 Az 1995-ben elindított barcelonai folyamat új lendületet adott az EU és a földközi-tengeri szomszédai közötti kapcsolatoknak ⁽⁴⁾, és kijelölte az irányvonalakat a béke övezetének létrehozásához és a régió gazdasági prosperitásához. Tizenöt évvel a barcelonai nyilatkozat elfogadását követően azonban csupán mérsékelt előrehaladást sikerült elérni.

2.4 A 2008-ban létrehozott „Unió a mediterrán térségért” kezdeményezés új lendületet adott az együttműködésnek, amelyet a földközi-tengeri térségbeli partnerek fel tudnak használni a régió kiegyensúlyozott fejlődéséhez. Különleges szerepet tölthetne be ebben az összefüggésben a szociális érdekek fejlesztése, amelyhez a fogyatékkal élők helyzetének javítása is hozzátartozik.

2.5 Az Európai Bizottság partnerségi megállapodások keretében nagyobb hangsúlyt helyezhetne a szociális ágazat fejlesztési szempontjára, valamint nyomatékosabban felhívhatná a figyelmet arra, hogy a társadalmi kohézió javítása sürgősen szükséges.

2.6 2002 októberében Libanonban megkezdődött a fogyatékkal élők arab évtizede, amely 2012-ben zárul. Ennek az évtizednek az elindításában tizenkilenc arab ország és a fogyatékkal élők arab civil társadalmi szervezeteinek részéről több mint száz képviselő vett részt. Az ebből az alkalomból elfogadott nyilatkozat a résztvevő államok szociális miniszterei által folytatott hosszadalmas konzultációs folyamat eredménye.

2.7 A földközi-tengeri térség országai közül sokan ratifikálták a fogyatékkal élők jogairól szóló egyezményt ⁽⁵⁾, amelynek célja a fogyatékkal élők jogainak garantálása és életminőségük javítása. A megállapodás ratifikációs folyamata uniós viszonylatban a megkülönböztetés elleni irányelv tervezetéhez kapcsolódik, amelyről az EGSZB egyik véleményében állást foglalt. Noha az élet különböző területein a megkülönböztetés leküzdésére törekvő irányelvet még nem fogadták el, az elfogadása folyamatban van, az EU pedig ezáltal gyors ütemben halad a fogyatékkal élők jogi védelme felé.

⁽⁴⁾ Jelenleg az „Unió a mediterrán térségért” szervezethez a következő országok tartoznak: az EU 27 tagállama és a földközi-tengeri térség következő országai: Algéria, Marokkó, Tunézia, Törökország, Egyiptom, Izrael, Palesztina, Szíria, Libanon, Jordánia, Horvátország, Albánia, Montenegró, Bosznia-Hercegovina, Monaco, Mauritánia és Líbia mint megfigyelő állam.

⁽⁵⁾ <http://www.un.org/disabilities>.

2.8 A humán erőforrások fejlesztése terén való együttműködés pozitív eredményeket hozott. Az emberi fejlődés mutatója az 1995. évi 0,694-ről 2007-re 0,739-ra nőtt. ⁽⁶⁾ Mivel a jelenlegi válság negatívan befolyásolja ezt a fejlődést, az esélyegyenlőségnek különösen fontos szerepet kellene kapnia a földközi-tengeri partnerországok szociális és gazdasági fejlődésében.

2.9 A földközi-tengeri térség partnerállamaiban a fogyatékkal élők jogi helyzete és életminősége országonként eltérő. Jelen véleménytervezet célja, hogy az államok figyelmét arra irányítsa, hogy javítani kell a fogyatékkal élők helyzetén és az e területen tevékenykedő civil társadalmi szervezetek hatékonyságán, valamint hogy ezen szervezetek képviselőit az eddigieknél aktívabban be kell vonni az EU és a földközi-tengeri partnerországok közötti rendszeres civil társadalmi együttműködésbe. Egyes országok példája, valamint az ezen országokban végrehajtott vizsgálatok és összegyűjtött adatok világosan mutatják, hogy az említett államok komolyan gondolják a fogyatékkal élők beilleszkedését, és lépéseket tettek annak érdekében, hogy javítsák a társadalmi kohéziót.

3. Társadalmi befogadás és esélyegyenlőség

3.1 A barcelonai folyamat (1995) mögött az a szándék húzódik meg, hogy a Földközi-tenger két oldalának társadalmi-gazdasági fejleményeit összességében nagyobb mértékben harmonizálják. Ennek során azonban nem gondoltak a különböző személycsoportok különleges szükségleteire. Az EU kohéziós politikája bebizonyította, hogy a védelemre szoruló csoportok esélyegyenlőségének támogatása, valamint a társadalmi kohézió javítása az egész társadalomra nézve hasznot hoz.

3.2 Egy közös szabadkereskedelmi térség létrehozásakor különösen fontos, hogy a fogyatékkal élők életkörülményeit és megélhetését egyre inkább közelítsük az EU-ban bevett szokásokhoz. Ennek eléréséhez pedig nemzeti, regionális és helyi szinten hatékonyabban be kell vonni a fogyatékkal élőket a döntéshozatali folyamatokba.

3.3 Az integratív oktatási rendszer, a foglalkoztatáspolitikai, a regionális szinten kiegyensúlyozott fejlődés és a döntéshozatali folyamatokban való részvétel elősegíti a szegénység csökkenését; ezen túlmenően pedig növeli a földközi-tengeri országoknak mint lakóhelynek és munkahelynek a vonzerejét, és a kivándorlás ellen hat. A társadalmi befogadás végül javítja az emberek mobilitását. A fogyatékkal élő gyermekek a földközi-tengeri térség számos partnerországában meg vannak fosztva attól, hogy az oktatásban részt vegyenek, így előttük a munkaképes kor elérését követően a munkaerőpiac is – a benne rejlő lehetőségekkel együtt – túlnyomórészt zárva marad.

⁽⁶⁾ UNDP.

3.4 Az euromediterrán országok legtöbb iskolájában nincs lehetőség fogyatékkal élő gyermekek oktatására. A fogyatékkal élő gyermekek mintegy fele él szüleitől elválasztva, ápolási intézményekben. A fogyatékkal élők nem tudják élvezni a munkaerő-piaci részvételhez való jogukat, noha az euromediterrán országokban külön törvények kerültek elfogadásra, amelyekben kötelezettséget vállaltak arra, hogy támogatják őket és foglalkoztatási lehetőségeket biztosítanak számukra a munkaerőpiacon. A testi fogyatékosokkal élők libanoni szövetsége, az LPHU (*Lebanese Physically Handicapped Union*) által 2003-ban elvégzett vizsgálat egyértelművé teszi, hogy azok az intézmények, amelyek a fogyatékkal élőknek szánt állami pénzek nagy részét igénybe veszik, nem biztosítják a fogyatékkal élők számára azt a szükséges oktatást, amellyel beléphetnének a munkaerőpiacra.

A fogyatékkal élők jogairól szóló ENSZ-egyezmény az euromediterrán térségben

3.5 A fogyatékkal élők jogairól szóló ENSZ-egyezményt az euromediterrán partnerség következő nem uniós tagállamai ratifikálták: Algéria, Bosznia-Hercegovina, Marokkó, Tunézia, Törökország, Egyiptom, Szíria, Jordánia, Horvátország és Montenegró. Az egyezményt eddig még nem ratifikálta: Izrael, Palesztina, Libanon, Albánia, Mauritánia, Monaco és a megfigyelő tagállam Líbia. Az uniós tagállamok egy része sem ratifikálta még az egyezményt.

3.6 Az egyezmény cikkei a fogyatékkal élők számára az élet számos területén biztosítják a megkülönböztetés elleni védelmet: a munka világában és a közlekedési eszközökhöz, középületekhez és a lakóhelyhez való hozzáférés során. Az egyezmény külön hangsúlyozza, hogy mind a városokban, mind a vidéki területeken biztosítani kell az idevágó szolgáltatásokat és a megfelelő szociális védelmet.

3.7 Az egyezmény nagy hangsúlyt fektet az oktatáshoz való hozzáférésre, a lakóhely szabad megválasztásának jogára, a családi élethez való jogra és a politikai életben való részvételre. Több fejezet foglalkozik a fogyatékkal élő nőkkel és gyermekkel is, két olyan csoporttal, amely a társadalmi kohézió javítása szempontjából nagy jelentőségű az EU és a földközi-tengeri térség közötti együttműködéshez.

3.8 Az egyezmény tulajdonképpeni alapszövegéhez tartozik még mellékletként egy nem kötelező érvényű jegyzőkönyv. Az egyezményt aláíró és ratifikáló államok ebben vállalják, hogy megfigyelőközpontot hoznak létre, amelynek célja az egyezmény betartásának felügyelete. A ratifikáció által a tagállamok egyúttal azt is vállalják, hogy jelentést tesznek az Egyesült Nemzetek Szervezetének arról, hogy a fogyatékkal élők helyzete milyen mértékben felel meg az egyezményben foglalt rendelkezéseknek.

3.9 Az egyezmény ratifikációja az első lépés afelé, hogy megváltozzon a társadalom fogyatékkal élőkkel szembeni viselkedése és életkörülményeik, mind az EU tagállamaiban, mind a földközi-tengeri térségbeli partnerállamokban. A földközi-tengeri térség déli államaiban néhány társadalmi csoport – köztük a fogyatékkal élők csoportja – szociális és társadalmi helyzete nem felel meg az egyezmény követelményeinek.

Az esélyegyenlőség szempontja a regionális fejlődésben

3.10 A földközi-tengeri térség partnerállamai közötti regionális együttműködés fontos szerepet tölt be a fogyatékkal élők mindennapi életének javításában. Az eddigieknél hatékonyabban kellene előmozdítani a mobilitási lehetőségeket, az információ-terjesztést, a fogyatékkal élőknek szóló szolgáltatások létrehozását, valamint közös projektek végrehajtását. Az országon belüli regionális kohézió, amely a vidéki területek fenntartható fejlődése, valamint a fogyatékkal élőknek – beleértve a városi területeken kívül őket is – szóló szolgáltatási kínálat révén fejlődik ki, növeli a földközi-tengeri térség partnerországainak versenyképességét.

3.11 A földközi-tengeri partnerországok egymás közötti kapcsolatát és az Euromed-partnerség keretén belüli kapcsolatokat a kölcsönös megértésnek – amelyhez a különböző társadalmi csoportok közötti tolerancia és a megkülönböztetés elleni küzdelem is hozzátartozik – kellene meghatározni.

3.12 A földközi-tengeri térség vidéki területeinek szociális sebezhetősége a szegénységben, a munkanélküliségben, a hiányos infrastruktúrában, a talajdegradációban és a területek folyamatos elnéptelenedésében mutatkozik meg. Az államoknak mindent meg kellene tenniük e hanyatlás megállítására.

A fogyatékkal élők képviselő civil társadalmi szervezetek és társadalmi szerepük

3.13 Az uniós tagállamok többségében léteznek csúciszervezetek, amelyekben a fogyatékkal élők szervezetei tömörülnek. Az ilyen csúciszervezetek létezése segíti a fogyatékkal élők különböző csoportjait abban, hogy jobban megértsék a más fogyatékkal élők szükségleteit, valamint hogy a politikaformálás során egységesen tudjanak fellépni. A földközi-tengeri térség partnerországaiban támogatni kellene a fogyatékkal élők csúciszervezeteinek létrehozását és megerősítését.

3.14 A földközi-tengeri térség következő partnerállamaiban hoztak létre a fogyatékkal élők számára különböző csúciszervezeteket: Marokkó, Jordánia, Tunézia, Egyiptom.

3.15 A Handicap International nevű szervezet nonprofit szervezetek számára versenyt hirdetett meg, amelynek célja a fogyatékkal élő személyeknek a tevékenységeikbe történő bevonása.

Tunéziát és Jordániát az Egyesült Nemzetek Szervezetének fejlesztési programjába (UNDP) vonták be. Jordániában az UNDP partnereként az *Al Hussein Society for the Habilitation and Rehabilitation of the Physically Challenged* nevű szervezetet hozták létre, amely a testi fogyatékkal élők szervezete. Célja, hogy informatikai helyiségek speciális számítógépes programokkal, többek között grafikus alkalmazásokkal történő felszerelése révén, valamint digitális ismeretek oktatása révén fogyatékkal élő személyek kihasználhassák az információs technológiákban rejlő lehetőségeket.

3.16 A DPI (*Disabled Peoples International*), a fogyatékkal élők nemzetközi csúciszervezete, megerősíti honlapján, hogy a szervezeten belül kialakítás alatt van az arab országokat átfogó hatodik régió. A szervezet adatai alapján immár tíz állam jelezte, hogy csatlakozni kíván a szervezethez, az előkészítő munkákat pedig két-három hónapon belül be tudják fejezni.

4. A fogyatékkal élők életminőségének javítása a jótékony-ságnak egy jogokon alapuló megközelítéssel való összekapcsolása révén

4.1 A vallás a kulturális háttér alapján nagyban befolyásolja a földközi-tengeri térségben a fogyatékkal élőkhez való viszonyulást és a fogyatékkal élők társadalmi szerepét. A fogyatékosok okairól alkotott különböző feltételezéseket tudományosan megalapozott információknak kell felváltaniuk, amely a fogyatékosok problematikájának a jogokon alapuló megközelítését szolgálja. A földközi-tengeri térség partnerországaiban a társadalomnak a veleszületett vagy a szerzett fogyatékosokkal élővel szemben tanúsított magatartásában különböző tendenciák érvényesülnek, amely azokat sújtja a leginkább, akik veleszületett, külsőleg látható fogyatékosokkal rendelkeznek. Ezért nagyon fontos tájékoztatást adni a fogyatékosok különböző formáiról, és utalást tenni a fogyatékkal élők kompetenciáira és képességeire.

4.2 Marokkóban például a fogyatékosok problémája – kedvezőtlenül feltüntetve – a családok mintegy 25 %-át érinti. Látható fogyatékosok esetében jelentősen nehezebb a szolgáltatásokhoz való hozzáférés. Marokkóban a vallás és a család jelentős szerepére vezethető vissza, hogy a társadalom körében a jótékony-ságon alapuló gondolkodásmód terjedt el. Az a nemes alapelv azonban, amely szerint a segítségre szoruló embereket támogatni kell, önmagában nem elég arra, hogy biztosítsa a boldogulást a különböző fogyatékkal élők vagy krónikus betegségben szenvedők számára.

4.3 A fogyatékkal élők életminőségének jótékony-ság révén történő javítása mellett a szolgáltatási kínálat és az életkörülmények folyamatos javításáról is gondoskodni lehetne. A fogyatékkal élők szervezetei és a civil társadalom további, szociális téren elkötelezett szervezetei – a társadalom egyidejű támogatása mellett – a jótékony-ságot egy jogokon alapuló modellel egészíthetnék sikeresen ki. A fogyatékkal élőknek részt kell venniük azokban a döntéshozatali folyamatokban, amelyek a szociális rendszerek fejlesztésére vonatkoznak. Marokkóban például az a tendencia figyelhető meg, hogy a jótékony-ságon alapuló modell helyét egy jogokon alapuló megközelítés veszi át.

4.4 A földközi-tengeri térség partnerországaiban a marokkói *Handicap International* (HI) szervezet projektjei jó példák arra, hogy az állam vagy egy helyi hatóság az említett modellt alkalmazza. A *Handicap International* szervezet egy nem kormányzati szervezet, amely 1993 óta tevékenykedik Marokkóban. A szociális minisztérium pénzügyi közreműködésével 2004-ben végzett, a fogyatékkal élők – köztük gyermekek és családjuk – helyzetéről szóló felmérésből kiderült, hogy a fogyatékkal élők 70 %-a nem rendelkezik hozzáféréssel az oktatáshoz, valamint hogy a fogyatékkal élő gyermekek csupán 30 %-a vesz részt iskolai oktatásban. Mint kiderült, a központi probléma a szociális szolgáltatások és szakemberek hiánya, valamint az, hogy az iskolai oktatásból való kizárás az esetek 50 %-ában azt vonja maga után, hogy a társadalom kedvezőtlenül ítéli meg a fogyatékkal élő gyermekeket. A vizsgálat következtetéseként a következő ajánlásokat fogalmazták meg:

- A társadalom egészének meg kell változtatnia a fogyatékkal élőkkel szembeni magatartását.
- A 2006–2011-es időszakra kidolgoztak egy Marokkót és Tunéziát is felölelő állami stratégiát, amelynek célja, hogy a fogyatékkal élők helyi központjainak hálózatba szervezése által kiszélesítsék a szolgáltatási kínálatot a régióban.
- A stratégia központi eleme a szolgáltatók képzése volt (például fizioterapeuták hálózatának kiépítése az egészségügyi minisztériummal együttműködésben).
- Minden helyi érdekcsoportot be kell vonni a fogyatékkal élők hálózatának munkájába.
- Az orvosi rehabilitációs intézkedések kiépítése mellett többet kellene tenni az idevágó ismeretek helyi és közösségi alapú (*community-based*) terjesztése érdekében.

4.5 Különösen szem előtt kell tartani a földközi-tengeri térség partnerországai fogyatékkal élő gyermekeket, illetve az ilyen gyermekeket nevelő családok helyzetét. A fogyatékkal élőknek, és a róluk – beleértve a fogyatékkal élő gyermekeket is – gondoskodó családoknak maguknak is közre kellene működniük a szükséges új szolgáltatásokról való döntéshozatali folyamatokban és alkalmas rehabilitációs lehetőségek, valamint egyéb szolgáltatások létrehozásában. A jelenlegi szociális ellátási és rehabilitációs rendszerben a családok a partnerei a helyi közigazgatásnak, a nemzeti hatóságok képviselőinek és a szolgáltatóknak is. A családok tesznek javaslatot a szolgáltatásokra, ők vesznek részt a szolgáltatási kínálat kialakításában, és adnak értékes tanácsot a fogyatékosokhoz kapcsolódó valamennyi speciális kérdésben. Fejlett szolgáltatási hálózat hiányában lehetőség van arra, hogy az említett megközelítést a közösségi alapú rehabilitáció (*community-based rehabilitation, CBR*) alapján alkalmazzuk, és a fogyatékkal élők támogatásába informális csoportokat, és az ilyen célokat követő nonprofit egyesületeket (jogi személyeket) vonjunk be.

A szociális és gazdasági fejlődés és a fogyatékkal élők életkörülményeinek javítására tett intézkedések

4.6 A fogyatékkal élők egyedül szisztematikus és folyamatos támogatás révén képesek arra, hogy a mindennapjaik során elboldoguljanak, és hogy jogaikat érvényesítsék. Mivel az egyes földközi-tengeri országok szociális és gazdasági fejlődése eltérő, és mivel a jelenlegi válság csupán szűk teret hagy szolgáltatások kialakítására, a fogyatékkal élőknek maguknak is tevékenyen részt kellene venniük a megoldások keresésében.

4.7 A társadalmi beilleszkedés akkor lesz sikeres, ha gondoskodunk a foglalkoztatási lehetőségekről. Ennek során figyelembe kell venni az első, nyílt munkaerőpiacon való foglalkoztatás lehetőségét, valamint egy védett és támogatott munkavégzést. Az Európai Unióban jogalkotási intézkedések és bevált eljárás-módok révén lehetőség van arra, hogy lépéseket tegyünk a fogyatékkal élők foglalkoztatási helyzetének javítására. A fogyatékkal élők európai éve (2003) alkalmából az EU szociális partnereinek szövetségei közös nyilatkozatban erősítették meg újból a fogyatékkal élők foglalkoztatásának támogatását. E nyilatkozatnak – amelynek középpontjában nem a fogyatékosok, hanem a képességek állnak – a központi gondolata jó segédeszköz ahhoz, hogy a földközi-tengeri partnerországok megtegyék a fogyatékkal élők támogatásához szükséges lépéseket, különösen a szociális vállalkozások keretén belül.

4.8 A földközi-tengeri partnerországokban a fogyatékkal élők munkaerő-piaci integrációját az 1993-ban arab államok között kötött, a fogyatékkal élők foglalkoztatását és rehabilitációját támogató megállapodás is támogathatja. A megállapodás hangsúlyozza annak szükségességét, hogy a munkakörnyezetet akadálymentesítsék, és hogy lehetővé tegyék a fogyatékkal élők számára a tömegközlekedési eszközök megfelelő használatát. Ezen túlmenően javasolja, hogy vezessenek be a fogyatékkal

élőkre vonatkozó foglalkoztatási kvótát is, amely intézkedést már néhány uniós tagállam is alkalmazza a fogyatékkal élők foglalkoztatási helyzetének javítása érdekében.

4.9 A fogyatékkal élők hozzá kívánnak járulni a társadalomhoz, ehhez azonban olyan megfelelő környezetet kell teremteni, amely jogi alapokon és a társadalomba történő teljes mértékű integráción nyugszik. Fontos továbbá, hogy a fogyatékkal élők szervezeteinek munkáját támogassuk. Az államnak szisztematikusnak kellene az emberekről gondoskodnia, a fogyatékkal élőkön is, akik a társadalom leggyengébb láncszemét képezik.

4.10 A nők általában a magánéletben, családi keretek között, vagy társadalmi intézkedések keretében tevékenyen kiveszik a részüket a fogyatékkal élők életminőségét javító intézkedések végrehajtásában. A nők e téren végzett munkáját el kell ismerni. A szociális intézkedések végrehajtásával ugyanakkor nem lehet egyedül a családokat terhelni. A földközi-tengeri partnerországokban gyakran a fogyatékkal élő gyermeket nevelő családokban a nőkre, vagyis a gyermekek anyjára hárul az ápolási feladatok nagyobb része, amit a vallási meggyőződés és a kulturális sajátosságok is támogatnak.

Az arab világban élők emberi fejlődéséről szóló 2002-es jelentés (*Arab Human Development Report*) ismerteti a földközi-tengeri partnerországokban élő nők és gyermekek, valamint a kisebbségek általános helyzetét. Eszerint 2000-ben a nők mintegy 53 %-a volt analfabéta; ez az érték 2015-ben előreláthatólag még mindig 37 % körül lesz.

4.11 A Handicap International (HI) projektjei jó példák a földközi-tengeri térségben a szociális biztonságra irányuló programra. A Tunéziában megvalósított projektekben, amelyek célja a szociális biztonság és a szolidaritás fejlesztése volt, mind egymással hálózatot alkotó szakemberek, mind a véghasználók – vagyis fogyatékkal élők és családjaik – is részt vettek: „A gyermekek fogyatékoságának megelőzése” elnevezésű projektet 1998–2002 között valósították meg annak érdekében, hogy a rehabilitáció terén tevékenykedő szakemberek képzése és a speciális központok szükséges eszközökkel való ellátása révén javítsanak a fogyatékkal élő gyermekekre vonatkozó szolgáltatási kínálat minőségén. 1998–2003 között egyik saját programjuk keretében létrehoztak két rehabilitációs klinikát, valamint egy rehabilitációs központot, és felépítettek egy technikai segítő műhelyt és két mobil technikai szerelőműhelyt. A Handicap International által Marokkóban, Algériában és Tunéziában végrehajtott „A Maghreb-országokban fogyatékkal élők önállóságának ösztönzése” elnevezésű projekt (2004–2006) célja a helyi kezdeményezések ösztönzése volt, a fogyatékkal élő személyek társadalmi integrációjának támogatása, valamint önbizalmuk és emberi méltóságuk növelése érdekében. A tunéziai szociális minisztérium és a fogyatékkal élők különböző szervezetei is részt vettek ebben a projektben.

4.12 Az Európai Unió által egy földközi-tengeri partnersországban, a fogyatékkal élőkkel szembeni magatartás megváltoztatása érdekében végrehajtott projektre kiváló példa az „EuroMed” elnevezésű (*EuroMed Youth Programme*) ifjúsági program, az Európai Bizottság harmadik országokban végzett ifjúsági munkájának alapvető pillére. Ez a barcelonai folyamat harmadik fejezetének egyik regionális programja, amely a 27 Euromed-partnersországban az informális képzésre és a kultúrákon átívelő párbeszéd kialakítására törekszik. A résztvevő tagállamok száma rövid távon 37-re fog emelkedni. Az Euromed ifjúsági program az euromediterrán partnerség konkrét kezdeményezése. Az e kezdeményezés keretében rendelkezésre álló eszközöket fel lehet használni a földközi-tengeri partnersállamokban élő fiatalok közötti kölcsönös megértés javítására, a civil társadalom demokratizálódásának támogatására, a fiatalok – különösen a fiatal nők – bátorságának növelésére, az ifjúsági szervezetek számára kiterjedtebb fórumok megteremtésére, valamint az ifjúsági szervezetek közötti információ- és tapasztalatcsere ösztönzésére. A fogyatékkal élőkkel és a krónikus betegségben szenvedőkkel szembeni magatartás megváltozását ilyen intézkedések segítségével lehet előidézni. Az 1999-ben létrehozott programot az európai bizottsági ifjúsági programok meghosszabbított tengelyének tekinthetjük ebben a régióban.

5. A „mindenki számára történő tervezés” koncepció – Akadálymentes környezet megteremtése a földközi-tengeri térségben

5.1 A földközi-tengeri partnersországok épületstruktúrája és közlekedése még nincs a fogyatékkal élők szükségleteihez alakítva. Nem kellene elfelejteni, hogy az akadálymentes és felhasználóbarát környezet nem csak a fogyatékkal élőknek kedvez, hanem további társadalmi csoportoknak is, mint például a gyermekes családoknak, idősebbeknek, valamint sérülés miatt bizonyos ideig korlátozott mozgásképességű személyeknek is.

5.2 A „mindenki számára történő tervezés” azt jelenti, hogy a termékeket és az életkörülményeket úgy alakítjuk ki, hogy mindenki a lehető legszabadabban igénybe tudja venni azokat, anélkül, hogy alkalmazkodásra vagy különleges megoldásokra lenne szükség. Az egyetemes tervezés más társadalmi célokkal együttműködve fejti ki hatását, és a teljes körű megoldási javaslatok része.

5.3 A „mindenki számára történő tervezés” koncepciónak az életkörülményeink kialakítása során figyelembe veendő, lényeges alapelvei a következők:

- a különböző társadalmi csoportok által történő egyenrangú használat,
- a „mindenki számára történő tervezés” koncepcióban az emberi jogok kérdése központi jelentőségű,
- felhasználóbarát jelleg / rugalmas felhasználás – változtatások könnyen végrehajthatók,

— egyszerű és intuitív – a felhasználó logikáját követi,

— érthető információk a felhasználó számára,

— robusztus jelleg – a létrehozott környezet ellenáll a rombolásnak és az elhasználódásnak,

— a környezet és a segédeszközök nem igényelnek nagy fizikai erőfeszítést,

— a megteremtett környezet tágas és alkalmas arra, hogy különböző segédeszközöket alkalmazó emberek is használják.

5.4 A fizikai környezet kialakítása mellett nagy a szerepe az emberek hozzáállásának is. A városi környezetekben való közlekedés biztonsága nagymértékben függ a közlekedés résztvevőinek egymással szembeni figyelmétől. Az akadálymentes és felhasználóbarát környezet létrehozásában a közönségkapcsolati tevékenységnek különösen nagy szerepe van.

5.5 Néhány földközi-tengeri partnersországban (többek között Jordániában, Marokkóban és Tunéziában) a közterületek hozzáférhetőségére vonatkozóan már elfogadtak jogszabályokat. A fogyatékkal élő személyek jogairól szóló ENSZ-egyezményben kifejezetten szerepel, hogy az akadálymentesség alapelveinek figyelmen kívül hagyása a fogyatékkal élőkre nézve diszkriminációnak minősül. Nagyon lényeges a munkahelyekhez való akadálymentes hozzáférés és a munkahelyi biztonság is.

5.6 A tömegközlekedés helyzete a fogyatékkal élők számára kedvezőbb ott, ahol támogatták és modernizálták a vasúti közlekedést. Marokkóban például a vasúti közlekedés jól ki van építve, fogyatékkal élők vonattal tudnak utazni, amennyiben a vasúti épület és a vasúti peronok lehetővé teszik azt számukra.

5.7 Hangsúlyozni kellene a földközi-tengeri országokban az akadálymentes közlekedésre vonatkozó projekt, valamint a „mindenki számára történő tervezés” koncepció keretében illeszkedő egyéb projektek bevált példáit is.

5.8 Jordániában például lépéseket tettek annak érdekében, hogy a fogyatékkal élőknek a nyilvános helyekhez való hozzáférést biztosító rendelkezéseket a mindennapi életben is betartsák. Ennek érdekében Nagy-Ammán város közigazgatása a fogyatékkal élők tanácsával együttműködésben kétnapos meghallgatást tartott. Üdvözlendő lenne más hasonló kezdeményezés is az egész régióban.

Akadálymentes környezet mint az idegenforgalmi ágazat hajtóereje

5.9 Évente 40 millió turista tesz látogatást a földközi-tengeri térség uniós partnerországában. Az akadálymentes környezet és a „mindenki számára történő tervezés” koncepció alapelveinek alkalmazása nagyon fontos szerepet játszik az idegenforgalmi ágazatban. A kényelem és az elérhetőség fontos szempontok, amelyek befolyásolják a turistákat üdülőhelyük kiválasztásában. Olyan régiókat részesítenek előnyben, amelyekben már megvalósultak akadálymentesítési törekvések.

5.10 Közös projektek – főként minden uniós finanszírozást élvező projekt – végrehajtása során tiszteletben kellene tartani a „mindenki számára történő tervezés” koncepció alapelveit. A közlekedés területén is fontos az akadálymentesség támogatása. <http://www.euromedtransport.org>.

5.11 Az Európa Tanácsnak az egyetemes tervezés alkalmazása révén történő teljes mértékű integrációról szóló jelentése számos jó példát tartalmaz arra nézve, hogy hogyan lehet kihasználni egy mindenki számára hozzáférhető környezetet a fogyatékkal élők integrációjához. A földközi-tengeri térség uniós partnerországai felhasználhatnák ezeket a pozitív példákat.

5.12 Az a felismerés, hogy a „mindenki számára történő tervezés” koncepció alapelvein nyugvó, akadálymentes környezet pozitív hatással van a társadalom gazdasági fejlődésére, fontos érv a döntéshozók számára amellet, hogy olyan környezetet alakítsanak ki, amely mindenki számára – beleértve a fogyatékkal élőket is – megfelelő.

5.13 A „mindenki számára történő tervezés” koncepció alkalmazása során át kell gondolni azt a számos akadályt, amellyel a hallás- és látáskárosodásban szenvedők szembesülhetnek. Az ilyen akadályokat meg kell szüntetni, hogy az árúkhöz és szolgáltatásokhoz való hozzáférésben ugyanazon jogokat biztosítsuk minden ember számára az élet minden területén.

6. Az EU és a földközi-tengeri partnerországok közötti együttműködés megerősítése a fogyatékkal élőkkel kapcsolatos témákban

6.1 Az Európai Unió a földközi-tengeri térség valamennyi partnerországában működtet képviseletet. Ezáltal könnyebb a vonatkozó témaköröket és az uniós politikát megismerni. A képviseleteknek jó példával kellene elől járniuk, és nyitottnak kellene lenniük a fogyatékkal élők szervezeteivel szemben. Ezen túlmenően ügyelni kellene arra, hogy az uniós képviseletek nyilvános használatra szánt épületeit a „mindenki számára történő tervezés” alapelveinek megfelelően rendezzék be.

6.2 A fogyatékkal élőket sújtó megkülönböztetés elleni küzdelem az 1999. évi Amszterdami Szerződés óta az EU számára fontos témák között szerepel. Az EU megkülönböztetés elleni irányelvének – amelyről az EGSZB véleményt (7) bocsátott ki – megvitatása folyamatban van. 2010 a szegénység és a társadalmi kirekesztés elleni küzdelem európai éve, amelyet különösen a földközi-tengeri országok szociális helyzetének tükrében kellene felhasználni az ezekkel az országokkal folytatott együttműködés továbbfejlesztésére. A földközi-tengeri partnerországok civil társadalmait és kormányait nagyobb mértékben be lehetne vonni a tematikus évek keretében sorra kerülő tevékenységekbe.

6.3 A földközi-tengeri partnerországok civil társadalmi szervezetei, amelyek szociális területen tevékenykednek és emberi jogi kérdésekkel foglalkoznak, valamint a megkülönböztetés ellen küzdenek, az európai tematikus éveket és más kezdeményezéseket – amelyek célja, hogy szélesebb közönség ismerje meg az Európai Unió prioritásait – felhasználhatnák népszerűsítő célú tevékenységekre. A közönségkapcsolati tevékenység nagy szerepet játszik a társadalmi viselkedés megváltoztatásában, és a fogyatékkal élők, valamint egyéb hátrányos helyzetű csoportok életminőségének javításában.

6.4 Az euro-mediterrán folyamatba mindenképpen be kellene illeszteni azt a legújabb javaslatot, amely szerint az „Európa kulturális fővárosa” cím mintájára az „Európa általánosan akadálymentes fővárosa” címet is odaítélnék, hogy a partnerországok városai is pályázhassanak erre a címre.

6.5 Az EGSZB továbbá úgy véli, hogy a kutatási és fejlesztési beruházások támogatnák új technikai segédeszközök, valamint IKT-alapú termékek és szolgáltatások létrehozását, és ezáltal hozzájárulnának a fogyatékkal élők életminőségének javításához, az egészségügyi és szociális költségek csökkentéséhez, a munkaerő-piaci hozzáférés megkönnyítéséhez, valamint új munkahelyek teremtéséhez.

6.6 A „Fogyatékkal élők európai fóruma” és a fogyatékkal élők földközi-tengeri partnerországokban létező szövetségei közötti együttműködés, valamint a fogyatékkal élők uniós tagállamokban és a földközi-tengeri partnerországokban létező szövetségei közötti kapcsolatok pozitívan befolyásolnák nemzeti csúciszervezetek létrejöttét azokban az országokban, amelyekben eddig nem volt ilyen jellegű szövetség.

(7) HL C 182., 2009.08.4., 19. o

6.7 A Fogyatékkal élők európai fóruma együttműködik az Fogyatékkal élők arab szervezetével, amelyet 1989-ben Kairóban hoztak létre több ország fogyatékkal élők érdekeit képviselő civil társadalmi szövetségének független csúcsszervezeteként. Naser Al-Mahmood, a Fogyatékkal élők arab szervezetének

elnöke küldöttségvezetőként részt vett a Fogyatékkal élők európai fóruma 2010. évi, madridi közgyűlésén. Ez az együttműködés nagyon fontos szerepet játszik abban, hogy a földközi-tengeri térségbeli partnerországokban javuljon a fogyatékkal élők helyzete.

Kelt Brüsszelben, 2010. szeptember 16-án.

az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság
elnöke

Mario SEPI
